

# מטות מסעי

## Parashat Matot-Masei Dependency to Independency Rabbi Shai Finkelstein



### במדבר פרק לב פסוקים א-ז

ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד עצום מאד ויראו את ארץ יעזר ואת ארץ גלעד והנה המקום מקום מקנה:

ויבאו בני גד ובני ראובן ויאמרו אל משה ואל אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־נְשֵׂי־אֵי הָעֵדָה לֵאמֹר: עֲטֹרוֹת וְדִיבֹן וְיַעֲזָר וְנִמְרָה וְחִשְׁבוֹן וְאֶלְעָלָה וְשָׁבֶם וְנָבו וּבְעֹן: הָאָרֶץ אֲשֶׁר הִכָּה יְהוָה לִפְנֵי עַדְתִּי יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ מִקְנֵה הוּא וְלַעֲבָדֶיךָ מִקְנֵה: וַיֹּאמְרוּ אִם־מִצְאָנוּ חַן בְּעֵינֶיךָ יִפּוּ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לַעֲבָדֶיךָ לְאַחֲזָהּ אֶל־תַּעֲבִרְנוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְבְנֵי־גָד וּלְבְנֵי רְאוּבֵן הַאֲחִיכֶם יָבֹאוּ לְמַלְחָמָה וְאַתֶּם תֵּשְׁבוּ פֹה: וְלָמָּה (תנואון) [תניאון] אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַבְרֵי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם יְהוָה:

### במדבר פרק לב טז-כז

ויגשו אליו ויאמרו גִּדְרֹת צֹאן נִבְנָה לְמִקְנֵינוּ פֹה וְעָרִים לְטַפְנוּ: וְאַנְחֵנוּ נַחֲלָץ חֲשִׁים לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עַד אֲשֶׁר אִם־הִבִּיאֵנוּם אֶל־מְקוֹמָם וְיָשֶׁב טַפְנוּ בְּעָרֵי הַמְּבָצָר מִפְּנֵי יִשְׁבֵי הָאָרֶץ: לֹא נָשׁוּב אֶל־בְּתִינּוּ עַד הַתְּנַחֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלָתוֹ: כִּי לֹא נִנְחַל אִתָּם מֵעַבְרֵי לַיַּרְדֵּן וְהִלָּאָה כִּי בָאָה נַחֲלָתְנוּ אֵלֵינוּ מֵעַבְרֵי הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה: וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה אִם־תַּעֲשׂוּן אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה אִם־תִּחְלְצוּ לִפְנֵי יְהוָה לְמַלְחָמָה: וְעַבְרֵי לָכֶם כֹּל־חֲלוּץ אֶת־הַיַּרְדֵּן לִפְנֵי יְהוָה עַד הוֹרִישׁוּ אֶת־אִיבֵי מִפְּנֵי: וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי יְהוָה וְאַחֵר תֵּשְׁבוּ וְהִייתֶם נָקִים מִיְהוָה וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהִיְתָה הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם לְאַחֲזָהּ לִפְנֵי יְהוָה: וְאִם־לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן הִנֵּה חֲטַאתֶם לַיהוָה וְדַעוּ

חֲטֵאתְכֶם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶתְכֶם: בְּנוֹ-לַכֶּם עָרִים לְטַפְכֶם וּגְדֵרֹת לְצִנְאָכֶם וְהִיצֵא מִפִּיכֶם תִּעֲשׂוּ: וַיֹּאמֶר בְּנֵי-גֹד וּבְנֵי רְאוּבֵן אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר עֲבֹדֶיךָ יַעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר אָדֹנָי מְצָוָה: טַפְּנוּ נְשִׁינוּ מִקְּנָנוּ וְכַל-בְּהֶמְתָּנוּ יְהִיוּ-שָׁם בְּעָרֵי הַגִּלְעָד: וְעֲבֹדֶיךָ יַעֲבֹרוּ כַל-חֲלוּץ צָבָא לִפְנֵי יְהוָה לְמַלְחָמָה כַּאֲשֶׁר אָדֹנָי דִּבֶּר:

## רש"י

גְּדֵרֹת צֵאן נבנה למקננו פה - חסים היו על ממונם יותר מבניהם ובנותיהם, שהקדימו מקניהם לטפם. אמר להם משה לא כן עשו, העיקר עיקר והטפל טפל, בנו לכם תחלה ערים לטפכם ואחר כך גדרות לצאנכם.

## מתוך טקס פדיון הבן

”חמשה שקלים או בנך בכורך?”

## אורח חיים

ומקנה רב וגו'. טעם הודעה זו, להצדיק הכתוב טעם הנמצא בפיהם לשאלת ארץ סיחון ועוג כי אמת הוא, וטעם שהיה להם יותר מכל השבטים להיות שהיו גבורי כח בזזו אנשי הצבא חלק מרובה מכל השבטים:

## אברבנאל

אפשר בזה לתת לראובן וגד טעם אחר והוא לפי שהיה ראובן בכור יעקב וראה שניטלה ממנו הבכורה וניתנה ליוסף והמלוכה ניתנה ליהודה ולכך קץ לשבת עם אחיו כי חרפה היא לו שימשלו בו צעירים ממנו. ובחר לנחלה לו מעבר לירדן לשבת בטח בדד ואל יראה ברעתו ושפלותו ונתחבר עמו גד לפי שהיה בן זלפה שפחת אמו בדגלו וזה טעם בני גד ובני ראובן כי היו שניהם אחים ולא התפרדו אבל חצי שבט מנשה לא היה עמיהם בתחלה כי משה חברו עמיהם אח"כ.

## ספר יהושע פרק כב פסוקים כז-ל

כִּי עַד הוּא בִּינֵינוּ וּבִינֵיכֶם וּבֵין דְּרוֹתֵינוּ אַחֲרֵינוּ לְעַבְדֹתֵינוּ לְעַבְדֹת יְהוָה לְפָנָיו בְּעֹלוֹתֵינוּ וּבְזָבְחֵינוּ וּבְשִׁלְמֵינוּ וְלֹא-יֵאמְרוּ בְּיַנְיָכֶם מִחֹר לְבָנֵינוּ אִיוֹ-לַכֶּם חֶלֶק בִּיהוָה: וַנֹּאמֶר וְהָיָה כִּי-יֵאמְרוּ אֵלֵינוּ וְאֶל-דְּרוֹתֵינוּ מִחֹר וְאֶמְרָנוּ רְאוּ אֶת-תְּבִנֹת מִזְבַּח יְהוָה אֲשֶׁר-עָשׂוּ אֲבוֹתֵינוּ לֹא לְעוֹלָה וְלֹא לְזָבַח כִּי-עַד הוּא בִּינֵינוּ וּבִינֵיכֶם: חֲלִילָה לָנוּ מִמֶּנּוּ לְמַרְדֵּ בִיהוָה וְלָשׁוּב הַיּוֹם מֵאַחֲרֵי יְהוָה לְבָנוֹת מִזְבַּח לְעֹלָה לְמִנְחָה וּלְזָבַח מִלְּבַד מִזְבַּח יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲשֶׁר לִפְנֵי מַשְׁכְּנוֹ: וַיִּשְׁמַע פִּינְחָס הַכֹּהֵן וּנְשִׂיאֵי הָעֵדָה וְרֵאשֵׁי אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר אֶתוֹ אֶת-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבְּרוּ בְּנֵי-רְאוּבֵן וּבְנֵי-גֹד וּבְנֵי מְנַשֶּׁה וַיִּיטֹב בְּעֵינֵיהֶם:

## נצי"ב

האחיכם יבאו למלחמה ואתם תשבו פה. זה עולה נגד ישראל. שיהא לכם ארץ שכבר נכבשת ע"י כולם. והמה יסכנו עצמם למלחמה:

## מלבי"ם

ויאמר משה הנה על שאלתם הראשונה שיתן להם הארץ לאחוזתה לא השיב להם מאומה רק על שאלתם השניה שאמרו אל תעבירו את הירדן השיב להם שתי תשובות: [א] מצד היושר והצדק הכי ראוי שאחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה בשלום ובמנוחה, והגם שאמרו שא"צ לעזרתם כי ה' הכה את הארץ והוא הלוחם בכ"ז הם יבואו למלחמה הגם שלא ילחמו כי ה' הנלחם להם בכ"ז יצטרכו לבא למלחמה ולעמוד על המשמר ולשאת כובד טורח המלחמה ואתם תשבו במנוחה ולא תשתתפו במשא אחיכם:

**במדבר פרק לג פסוק א**

אלה מסעי בני-ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאתם ביד-משה ואהרן:

**רש"י**

למה נכתבו המסעות הללו? להודיע חסדיו של מקום, שאע"פ שגזר עליהם לטלטלם ולהניעם במדבר, לא תאמר שהיו נעים ומטלטלים ממסע למסע כל ארבעים שנה ולא הייתה להם מנוחה, שהרי אין כאן אלא ארבעים ושנים מסעות, צא מהם י"ד שבלם היו בשנה ראשונה קדם גזרה, משנסעו מרעמסס עד שבאו לרתמה שמשם נשתלחו מרגלים, שנאמר "ואחר נסעו העם מחצרות" וגו' (במדבר י"ב), "שלח לה אנשים" וגו' (שם י"ג), וכאן (פסוק י"ח) הוא אומר "ויסעו מחצרות ויחנו ברתמה", למדת שהיא במדבר פארו; ועוד הוציא משם ח' מסעות שהיו לאחר מיתת אהרן – מהר הקר עד ערבות מואב – בשנת הארבעים, נמצא שכל שמונה ושלושים שנה לא נסעו אלא עשרים מסעות, זה מיסודו של רבי משה. ורבי תנחומא דרש בו דרשה אחרת: משל למלך שהיה בנו חולה והוליכו למקום רחוק לרפאתו, כיון שהיו חוזריו התחיל אביו מונה כל המסעות, אמר לו, כאן ישננו, כאן הוקרנו, כאן חששת את ראשך.

**ספורנו**

אלה מסעי. רצה האל יתברך שיכתבו מסעי ישראל להודיע זכותם בלכתם אחריו במדבר בארץ לא זרועה באופן שהיו ראויים להכנס לארץ:

**הרמב"ם במו"נ (ח"ג, ג)**

הצורך להזכיר המסעים גדול מאד כי הנסים והאותות הנעשות היו אמיתיות לכל רואיהם אך בעתיד יהיו דברים בשמועה ויכזיבם השומע ומאותות התורה ונפלאותיה העצומות עמידת ישראל במדבר ארבעים שנה ומציאת המן בכל יום והם מקומות רחוקות מן הישוב ואינן טבעיות לבני אדם לא מקום זרע ותאנה וגפן ורמון ואמרה התורה (דברים כט ה) לחם לא אכלתם ויין ושכר לא שתיתם וכל אלה אותות הם במעשה נס נראות לעין וכאשר ידע הבורא יתברך כי יעבור על אלה האותות מה שיעבור על דברי הימים לא יאמינו השומעים בהם ויחשבו כי עמידתם במדבר הזה היה קרוב מן הישוב מקום אשר בני אדם שם כמו המדברות אשר ישכנו שם בני ערב היום או מקומות אשר יהיה שם חריש וקציר או יש שם עשבים וצמחים למאכל בני אדם ושיהיה במקומות ההם בורות מים על כן הרחיק מלבות בני אדם המחשבות האלה וחזק אלה האותות כולם בזכרון המסעות כדי שיראו אותם הדורות הבאים וידעו האותות הגדולות איך עמדו בני אדם במקומות ההם ארבעים שנה.

**מלבי"ם**

כבר בארתי בארצות השלום (דרוש ב') שהטעם מה שהניע הקב"ה את ישראל במדבר ארבעים שנה ולא הכניסם לא"י תיכף, הוא כי יען שבמצרים השקעו מאד בטומאת מצרים ולא יכלו להטהר ממנה כמו שנראה ממה ששבו לסורם כמה פעמים במדבר, וע"כ הניעם במדבר ארבעים שנה וסבלו כמה תלאות ונבחנו בכמה בחינות ונצרפי צירוף אחר צירוף עד שהטהרו והחליפו שמלותיהם הצואים ולבשו בגדי קדש מדות הטהרה והקדושה כמ"ש אתם ראיתם את כל אשר עשה ה' לעיניכם בארץ מצרים וגו' ולא נתן ה' לכם לב לדעת וגו' עד היום הזה (ומצד זה הטעם) ואולך אתכם ארבעים שנה במדבר למען תדעון כי אני ה' אלהיכם. ונהג ה' עמם כאשר יסדר הרופא לאיש אשר הוא דר תחת קו המשוה באזור החם ורוצה להעתיק מגורתו אל קצה צפון באזור הקר וראה הרופא שאם יעתיק עצמו פתאום מקצה אל הקצה יחלה וימות, ויסדר לו סדר מהלכו ומסעו אל מחוז החפץ, להטות את דרכו מן החום הבוהר אל הקרח

הנורא בדרך סבובי, באופן שיעתיק טבעו ותכונתו ממדרגה למדרגה. וצוהו כמה יתעכב בכל מסע לפי התרחק המדינה מקו המשוה ולפי תכונת גופו כאשר ישער בחכמתו, עד שירגל אחד אחד עם האויר הקר ולא יזיקנו. וזה הענין בעצמו היה הסבה למסעות האלה. ועז"א אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים. והלא היל"ל אלה מסעי ב"י אשר נסעו לארץ ישראל, שהנסיעה תאמר תמיד אל מה שאליו לא ממה שממנו, רק ר"ל שנסיעות האלה לא נוכל ליחסם אל מה שאליו שהיה כדי לכנס לא"י, שהיו יכולים לכנס לא"י בלעדי המסעות האלה, כמ"ש אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר, כמו שלא ניחס הסבובים והעכובים שיעשה הנוסע הנ"ל מאזור התם אל אזור הקר להליכה אל אזור הקר רק לנסיעה מאזור החם כי זה המכריחו לסבובים אלה, ובכ"מ שיתעכב שם נאמר שעשה יציאה והעתק מהאזור החם במה שהעתק טבעו אל הפכו, כן היה באלה מסעי בני ישראל שבכל מסע ומסע יצאו יציאה חדשה מארץ מצרים, ר"ל שהעתיקו א"ע מגלולי מצרים, וז"ש אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו ע"י המסעות האלה מארץ מצרים. ויען שיש הבדל בין מסעות כאלה המתיחסים אל הרופא שעל פיו יסע ויחנה לבין מסע אחרת שיתיחס אל האדם עצמו שיבחר הדרך הקרוב אל מחוז החפץ, לז"א כי המסעות האלה היו עפ"י ה' רופא הנפשות אשר סדר את המסעות האלה ביד משה ואהרן ועז"א: